

ami velem történt, észre kellett vennem, hogy akaratlanul is közelebb kerültem bizonyos emberekhez, egy bizonyos szemlélethez. Végző soron átléptem azt a küszöböt, amit egy pártsemleges újságíró nem léphetett volna át. Ez utóbbit akkor még nem tudtam, de éreztem. A változás hamarosan teljesen új pályára állított.

A „PAKTUM”

A nyolcnapos idegháború a csehszlovák követség előtt nem jelentette azt, hogy nem figyelhettem oda másra is. Hírforrás pedig bőven akadt. Egyrészt az újságok és a rádió. Másrészt a követség előtt rendszeresen megjelenő pártpolitikusok. Fodor Gábor, Orbán Viktor és Kövér László szinte nap mint nap felkerestek bennünket, néha szolidaritásból velünk aludtak a földön. Megtiszteltek bizalmukkal, így teljeséggel belelálthattam, hogy mit kotyvasztanak a Politikai Egyeztető Tárgyalásokon. Az így szerzett ismeretek a prágai intermezzón túlmenően is meghatározó impulzusokat adtak.

Az a furcsa helyzet állt elő, hogy habár mintegy két hétig nem írtam újságot, nem mentem a publikus (hazai) politikai események közelébe, mégis jobban ismertem a dolgok némely vonulatát, mint ha a szerkesztőségben és a parlament körül lebzseltem volna naphosszat. Így azután szeptember elsejével teljes természetességgel kapcsolódtam vissza a kerekasztal-tárgyalásokról szóló tudósításokba. Ez már csak azért is könnyen ment, mivel a kerekasztal-tárgyalások augusztus végéig megtorpantak. Akkorra ért véget a Fejti-közjáték, s került Pozsgay újra olyan hatalmi helyzetbe, hogy tovább vezethette a ceremóniát.

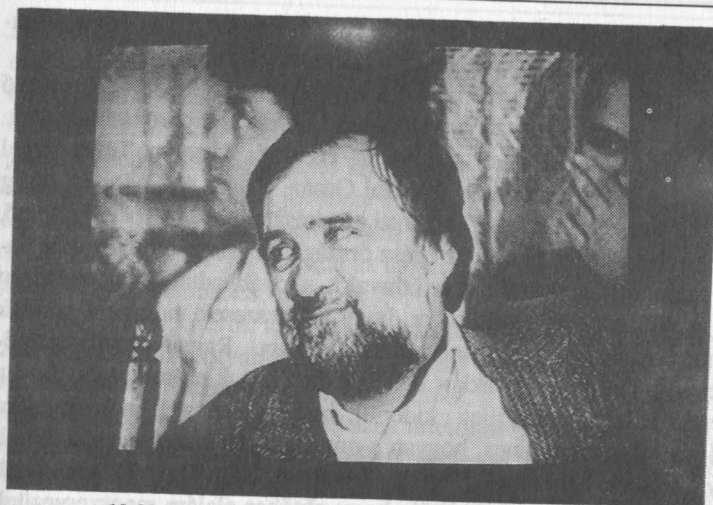
Az információkra egészen sajátos körülmények közt tettem szert. Azt ugyanis, hogy a parlamentben az úgynevezett szakbizottságokban hatalmi huzavona zajlik, valamint azt, hogy miképp alakul az EKA belső mozgása, a Fidesz már akkor is meghatározó három vezetője mondta el. A tárgyalásokról valamelyikük rendre a követség elé jött, s ott előbb-utóbb valahová félrevonulva szó esett az aznap történetekről. Fel sem merült bennem, hogy nem az igazat mondják. Sem azelőtt, sem azóta egyikük sem adott ilyen gyanúra okot, ellentétben sok más magyar politikussal. Mindenesetre furcsa volt, hogy korábbi félinformációim és sejtéseim, valamint az, amit a sajtó tudósításaiából kihámoztam, mennyire egybeesett azzal, ami a színpalak mögött zajlott.

Augusztus 24-én, többhetes szünet után, újraindult a kerekasztaltárgyalások magasabb szintű gépezete. Az egyes bizottságok és albizottságok elvértve addig is dolgoztak, de gyakorlatilag bénultságot okozott az MSZMP-n belüli hatalmi harc. Augusztus végére eldőlt, hogy Grósz és vele az „öskádáristák” végleg kiszorultak az ügyek érdemi intézéséből, Pozsgay pedig minden addiginál nagyobb súllyal lépett fel. Az augusztus 24-i középszintű tárgyaláson ismét ő vezette az MSZMP tárgyalódelegációját. A korábbi hetek rosszízű reflexei még éltek, a nyilvánosságot ezúttal is kizárta az állampárt a tárgyalásról. Igazi ok pedig nem lett volna rá, hiszen nem a sorsdöntő kérdések kerültek napirendre. A Btk. tervezett módosításáról és a pártok leendő jogállásáról cseréltek eszmét a felek.

A lényegi viták, tárgyalások a háttérben, részben az Ellenzéki Kerekasztalon belül, részben az egyes bizottságokban, különösképpen az alkotmányügyiben folytak. Valamint Antall József és Pozsgay Imre személyes találkozási és konzultációs során. Mint azóta Pozsgay Imre megvallotta, a jelenlegi magyar miniszterelnököket ő akkoriban rendszeresen tanácsokkal látta el, s cserébe kapott is tanácsokat. Sőt! Ilyen formában Antall tájékoztatta Pozsgayt az EKA belső viszonyairól és saját pártjáról is. Erről a nem csekély háttérmozgásról akkoriban senki sem tudott. A velem közelebbi viszonyban álló politikusok bizonyosan nem. Ők csak azt érezték, látták, hallották, hogy az Ellenzéki Kerekasztalon belül egyes szervezetek rendszeresen változtatják álláspontjukat.

A Magyar Néppárt nevű EKA-tagszervezetről addigra már kiderült, hogy az MSZMP valamiféle faltörő kosa. Amit Pozsgay szeretett volna, azt ugyanis nem az ő emberei terjesztették elő a különféle kerekasztal-bizottsági üléseken, hanem először az EKA-n belül a Magyar Néppárt nevében Varga Csaba. Amikor ez a fellépés már kellően megosztotta az ellenzéki pártok vezetőit, akkor rendszerint az MDF vagy a hozzá több mint közel álló Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság valamelyik vezetője kompromisszumos javaslattal élt. Amit azután az EKA egységének, cselekvőképességének érdekében előbb-utóbb el kellett fogadni.

Közben a színpalak mögött Antall és Pozsgay tanácsok formájában informálták egymást... Nem akármilyen színjáték volt ez! Nem véletlen, hogy a Fekete Doboz sokórás anyagát, amit az Ellenzéki Kerek-

19. Varga Csaba..., a mi Vacsánk (copyright by Vágóvilgyi)

asztalról forgatott, azóta sem lehetett látni. Erre formai okot az szolgált, hogy az EKA szervezetei annak idején megállapodtak: csak konszenzusos döntéssel lehet a filmanyagot bemutatni. Később, 1990 januárjára – az EKA-anyagból – egy ötször egyórás tömör ismertető állt készen, s a televízió be is mutatta volna e filmeket, csak hogy – tudomásom szerint – a Magyar Néppárt és az MDF nem járult hozzá. Nagy kár, tanulságos mozi élehetett volna meg az ország.

Augusztus 28-án a Politikai Egyeztető Tárgyalások, azaz a nemzeti kerekasztal újabb fordulóját tartották meg. Az esemény áttörést hozott: erről végre nem rekesztették ki a sajtót. A nyitott szemű kollégák az ezt követő három hét során hónapokra elegendő muníciót szedhettek össze személyes tapasztalataik alapján. Mind a valós politikai mozgásokat, mind a szándékokat, mind pedig akár a letűnő elit és a feljövő új politikacsinálók személyét illetően. Ha félszavakból, grimaszokból is értettek, és meg tudták fejteni a bonyolult, körmönfont utalásokat. Ha bírták fenékkal és idegekkel a maratoni üléseket, az idegőrlő lassúságot.

Úgy hiszem, hogy az átlagos újságolvasó, tévénéző, akkor nem is értette, nem is érthette, mi folyik. Utólag visszanézve persze minden

egyszerű. A letűnő és a feljövő politikuselit kereste a hatalom átadásának, illetve átvételének minél zökkenőmentesebb módzóait.

Szeptember 1–3. között a fideszesek Balatonkenesén a következő tavaszi, szabad választásokra előkészítő országos táborozást tartottak. Ezen – még érdeklődő újságíróként – én is részt vettem. Teljességgel szokatlan dolgok történtek. Például Orbán, Kövér és Fodor az addig igazi intimitásnak számító nemzeti kerekasztal-tárgyalásokról érthető, áttekinthető képet adtak. Az egész országból összegyűlt több száz fiatal aztán vitte magával ezt az útravalót, s továbbadta. Balatonkenesén az is világgossá vált számomra, hogy a fideszesek még nem találtak szimpatizánsokra a felnőtt-társadalomban. Rajtam kívül természetesen, merthogy én akkor már lélekben annak számítottam. Ami a leendő választásokat illeti, kiderült, hogy a fideszeseknek egyelőre halvány fogalmuk sincs, hogyan s mint lesz. Néhány ismerőssémmel, így Langmár Ferencsel, Hegedűs Istvánnal, Vágvölgyi B. Andrással, Vígh Mónikával megbeszéltük, hogy október elejére megszervezzük egy új, liberális szellemiségű, alternatív s egyben radikális hangvételű kétheti lapot.

De térjünk vissza a nemzeti kerekasztal-tárgyalások alakulásához és végkimeneteléhez.

A felgyülemlett, de lappangó feszültség először a nemzeti kerekasztal szeptember 4-i ülésén robbant, Orbán Viktor ugyanis Pozsgay Imrének szegezte a kérdést, hogy mikor kívánná megtartani a köztársaságielnök-választást. Pozsgay válasza – „lehetőleg még a szabad parlamenti választások előtt” – kulcsfontosságú volt. Ezt az EKA saját nyilatkozata értelmében nem fogadhatta el, hiszen az ellenzéki pártok úgy ültek le egyezkedni az állampárttal, hogy semmi olyasmiben nem egyeznek meg vele, ami megkötné a leendő szabad parlament kezét! Márpedig a köztársasági elnök hamari megválasztása erősen megköthette volna az új parlamentet, különösen, ha a köztársasági elnök számára erős hatalmi pozíciókat adtak volna. Pozsgay válasza árulkodó volt, lévén ő maga az állampárt királyjelöltje. Mi másra mehetett volna ki a játék: az előrehozott köztársaságielnök-választással átmenteni az állampárt (egy részének) hatalmát.

Ugyenezen a napon, tehát szeptember 4-én az MDF bejelentette, hogy a leendő választásokon mindenütt indít saját jelöltet. Ugyanezen

a tájékoztatóján az MDF első ízben nem volt hajlandó elhatárolni magát Csurka Istvántól. A politikussá avanzsált író újfent elkezdte boldogítani a vasárnapi reggelek rádióhallgatóit szelíd lelkű megszólamlásaival. Másnap Csurka úrtól levelet hozott a Magyar Hírlapnak a posta. Ebben az író meglehetősen körmönfontossággal azt fejtegette, hogy nemcsak a jelenlegi, de a jövőbeni kormánynak is szüksége van napilapra. Ezt csak egyféleképpen lehetett érteni. A lap hagyjon fel önállósulási törekvéseivel, jelentkezett az új gazda. A Vasárnapi Újság és ez a levél együtt félelmetes volt.

Mindezek a kitérők az én olvasatomban hozzátartoznak a nemzeti kerekasztal-tárgyalásokon felgyorsult folyamatokhoz. Honnan vette az MDF hirtelen megnőtt önbizalmát, s honnan Pozsgay gyorsan felszerkesztő vágyát az elnöki szék mielőbbi elfoglalására? A háttérben valamiféle kézfogónak kellett történnie. Ha sikerül, az eredmény egy torz, lengyel típusú hatalmi megosztással járó átmenet lehetett volna. Csodák csodájára a Hírlap szeptember ötödiki számában hosszú interjú jelenhetett meg Orbán Viktorral, aki nem kevesebbel „hálálta meg” Pozsgay előző napi nyílt színí őszinteségét, mint hogy elmagyarázta, milyen hátránya van a Pozsgay-féle modellel kialakuló kettős hatalomnak. A cikk megjelenése után a Hírlapnál hemzsegető pozsgaysták alaposan letoltak. Nem is értették, hogyan közölhetett egy ilyen „szentségtörő” irományt az újság. Igaz, ami igaz, ez utóbbit én sem értettem egészen. Valószínűleg az aznapi lapszámot olyan gárda szerkesztette, amelyik nem csupa Pozsgay-hívőből állt. Akadhatott közöttük néhány Németh Miklós-szimpatizáns is...

Szeptember elején a közfigyelem még nem fordult teljesen a nemzeti kerekasztal felé. S ez nem is csoda, hiszen volt valami, ami akkor minden mást elhomályosított. Az NDK-s menekülők tömege, helyzetük megoldatlansága. Utólag kiderült, hogy egyrészt az NDK, másrészt az NSZK vezetőivel gyakori – az előbbiekkal sokszor durvább hangnemű, az utóbbiakkal mind barátibb légkörű – eszmecsere zajlott. Minderről azonban a köznép nem tudott. Különösen nem a Magyarországon rekedt több tízezer NDK-s. Megteltek a menekülttáborok, az osztrák–magyar zöld határ rekordforgalmat bonyolított le, munkába álltak az embercsempészek.

Nemcsak az NDK-val vált mind feszültebbé a viszony, hanem Csehszlovákiával is. Az akkori magyar kormány szeptember elején visszautasította Prága kártérítési igényét Bős–Nagymaros miatt. Cserébe két nappal később primitív hamisítványt hozott Pozsonyból a posta. Duray Miklós nevében, helyesírási hibáktól hemzsegő, ám mégis veszélyes provokációt jelentő irományt. Felhívtam az akkor már egy éve az USA-ban élő Durayt, aki el volt képedve. Nyilvánvalóvá vált, hogy a Jakes–Husak-rezsim gépezete kísérletezik provokációval azért, hogy az esetleges magyarországi válaszokra viszonzásul hecckampányba kezdessen.

A viszony nem alakult jobban Ceausescu Romániájával sem. A határfolyók egyre újabb és újabb vízbe lőtt embert dobtak partra, a román belügyi szervek ugyanakkor teherautószámra szállították a határra a köztörvényes bűnözőket, s átkergették őket a magyar oldalra. Az is megesett, hogy a határon járó cigánykaravánt a román határőrök legéppuskázták. Magyarországon több tízezerre nőtt az erdélyi magyar menekültek száma, s egyre több román is idetartott. A két ország kapcsolata történelmi mélypontra süllyedt. Az átalakuláshoz közeledő Magyarországot léteiben veszélyeztette a Husak–Honecker–Ceausescu-féle sztálinista diktatúrák egyesülni látszó szembenállása. A három diktátor mind olajozottabb együttműködésére jó példa volt az NDK-s menekülőkkel kapcsolatos eljárás. Az NDK vezetői úgy tettek, mintha nem is létezne a tömeges menekülés, de odahatottak, hogy a csehszlovák határon, illetve a román határon az ottani határőrök elkezdték visszafordítani az NDK-sokat. A Dunától északra, illetve a Balkánra. Térjenek az NDK-sok haza, csak ne Magyarországon át...

A nemzeti kerekasztal szeptember 6-án ülésezett. A sajtó jelen volt, érdemi haladás nem történt. Pozsgay elkezdett kapkodni. Baráti körben kijelentette, hogy az egész ügyet legkésőbb szeptember 20-ig be kell fejezni. Az ok látszólag az volt, hogy az állampárt kongresszusát október 5–6-ra hívták egybe. Addigra pedig egyértelmű helyzetet kellett teremteni. De a sietségnek volt egy tágabb összefüggése is, mégpedig elsősorban a fenyegető külpolitikai helyzet.

Minél előbb biztos, szilárd állapotokat kellett elérni, mert a mégoly békés, ámde mégiscsak cseppfolyós magyar helyzet nyílt konfrontálódásra bátoríthatta a környező sztálinista diktátorokat. Pozsgay és a fo-

kozatosan hozzáigazodó más reformkommunisták egyre inkább hangot találtak az MDF-fel. Mindenesetre árulkodó, ahogy az MDF politikusai azokban a napokban megnyilatkoztak. Egy szeptember hatodikai bécsi sajtótájékoztatón például arról beszéltek, hogy a leendő szabad magyar parlamenti választásokon az MDF 40, az MSZMP vagy megreformált utódpartja 30 százalékot fog kapni...

Szeptember 8-án újabb kerekasztal-tárgyalás volt az MSZMP monopóliumhelyzetéről a tömegtájékoztatóban. Hankiss Elemér az EKA szakértőjeként a Televízió-híradó működésén keresztül mutatta be az MSZMP teljesnek mondható hírmopolóliumát. Az már a történelem fintora, hogy később, amikor ő lett a televízió elnöke, neki sem sikerült például éppen a televízió híradójánál betartatni a pártsemlegesség elvét. Igaz, addigra nem az MSZMP, hanem az MDF híradójává vált ez a legfontosabb magyar manipulációs eszközként szolgáló műsor.

Az ezt követően hét végén, szeptember 9-én és 10-én újra „kiszálltam” a nagypolitika parlamenti „csodálásából”, egyik kollégámmal Sopronba kirándultunk megnézni, milyen a helyzet a határon. Elképesztő volt, amit találtunk. Sopron és környéke hemzsegett a menekülőktől. Először Brennbergbánya felé mentünk. Ezen a hegyes vidéken viszonylag kevesen próbálták szerencsét, mivel a határnak ez a szakasza kevésbé volt belátható, megfelelő térképet beszerezni pedig nem lehetett. Mulatságos volt, ahogy Sopronból indulva gyalogszerrel alig két óra leforgása alatt átsétáltunk az osztrák–magyar határon. Útközben találkoztunk ugyan határőrökkel, de ránk se hederítettek. Az egykori vasfüggöny romjaiban is félelmetes kulisszái között bolyongtunk, térkép nélkül, csupán az ősztőneinkre hallgatva. Egy vízműsáson átmászva azt vettük észre, hogy orrunk előtt kicsiny osztrák zászló fityeg. Illegális határátlépőkké váltunk. Leszedtük a zászlót, törtünk egyméternyi szögesdrótot emlékebe, és visszafordultunk.

Másodjára a Fertő tó mentén próbáltunk szerencsét. Itt viszont minden bokorban menekülők lapultak, s a határőrség is nagyobb létszámban éberkedett. A tóparti hajóállomáson kiderült, hogy alig pár napja majdnem felborult az egyik kisebb sétahajó, mert az osztrák vízszakasz közelében érve – mintegy vezényszóra – annyian ugrottak egy oldalon a vízbe. Képtelen dolgokat láttunk és hallottunk. Fertőrákoson nyílt titok volt, hogy melyik fogadóban tanyáznak az ember-

csempészek, s a lehetséges tarfiák is közszájon forogtak. Errefelé – Sopronnal ellentétben – NDK-sokkal alig akadunk össze. Annál több felvidéki magyarral, erdélyivel; magyarral és románokkal egyaránt.

Az éjszakát a soproni vasútállomás padlóján, egy hálósáskban töltöttük. Kószolót kaptunk a vendégszerető Magyarországból. Az éjjel többször is megálltak mellettünk, s hangosan tárgyalták, hogy mi is biztosan büdös csavargó, menekülő népség vagyunk. Valamint, hogy netán szét kellene rúgni a fejünket. Aligha csodálnivaló, hogy kora reggel újra útra keltünk, vissza Fertőrákosra. Elhatároztuk, megnézzük, mi van a bozótban. A közeli rabtemető mellett bújunk a lombok közé. Mintegy tíz perc alatt nyolc menekülővel találkoztunk. Attól kezdve tízen együtt próbáltunk átmenni a határon.

Egyszer elfogtak bennünket a határőrök, felhúzott géppisztolyt fogtak ránk. Rövid, de velős beszélgetés után utunkra engedtek. Hozzátevé, hogy onnan 300 méterre van az az erdőszögellés, ahol érdemes betérni, s azután csak előre... Alkonyatig maradtunk a menekülőkkel. Nem sokkal az osztrák határ előtt mi ketten kiléptünk egy földútra, és visszatértünk Sopronba, majd az éjjel Budapestre. Eleget láttunk. Másnap éjfélkor, azaz szeptember 11-én megnyílt a magyar határ a keletnémetek előtt. Ezzel kezdetét vette a kelet-közép-európai diktatúrák összeomlása. De hát ki tudta akkor, mire vezet a határnyitás? Talán a hatalomban lévő politikusok. Horn és Németh. S főleg Pozsgay.

Az ezt követő napokat – szeptember 18-ig, azaz a nemzeti kerekasztal-tárgyalások ünnepélyes lezárásáig – szinte egyfolytában a parlamentben töltöttem. Csak esténként mentem be a szerkesztőségbe, hogy megírjam az aznap történeteket. A parlamenti falak között mindinkább elektromossággal telítődött a levegő. Nőtt a feszültség. A kerekasztal-tárgyalások tempója egy csapásra szuperszonikusra fokozódott. Pozsgay kenetteljes stílusban, ám szinte ostorral hajtotta előre a tárgyalásokat. Ha elakadást tapasztalt, rendre szót kért, és patetikus hangnemben egy esetleges visszarendeződés, egy lehetséges diktatúra rémével fenyegette meg az EKA politikusait.

Az EKA-n belüli viszonyok rohamosan romlottak. A „Varga Csaba előkészíti a talajt; az MDF vagy a BZSBT kompromisszumos javaslatot tesz; a felek végül is engednek eredeti szándékukból” felépítésű forgatókönyv egyre inkább ellenállásba ütközött: az SZDSZ és a Fi-

desz ellenállásába. A huzavona a köztársasági elnök megválasztásának időpontja körül forgott. De ez akkor rejtve maradt, a nyilvánosság előtt még más folyt.

Szeptember 11-én újra ülésezett a nemzeti kerekasztal. Számos rész kérdésben megegyeztek a felek, az előző tárgyalási fordulókhöz képest rekordsebességgel. Az MSZMP politikusai igen engedékenyek bizonyultak, s a „harmadik oldal”-nak hívott fegyverhordozói is alábbhagytak szerepjátékukkal, mindenre rábólintottak. Feltűnő volt, hogy sokszor még az aznap délelőtti vagy az előző esti EKA-ülésen elhatározott követelést el sem mondhatta az EKA erre kijelölt politikusa, amikor Pozsgay szót kért, s szinte szóról szóra azt javasolta, amit az EKA előzetesen, zárt ajtók mögött, kitervelt.

Az EKA-n belül óráról órára nőtt a feszültség. Az ellenzéki kerekasztal zárt üléseiről rendre az utolsó pillanatban rohantak át az ellenzéki politikusok a parlament valamelyik tárgyalótermébe. Albizottsági, bizottsági vagy éppen a napi plenáris nemzeti kerekasztalülésre. A tárgyalások tempója annyira felgyorsult, hogy az EKA-n belül nemhogy konszenzusos álláspont kialakítására, de még a problémák tisztességes kibeszélésére sem jutott már idő. A parlamenti folyosókon egyre gyakrabban lehetett olyan szabad demokrata és fideszes politikusokkal találkozni, akik azt motyogták maguk elé, hogy „ebből lassan elég, ami itt folyik, az a dolgok elkenése, ki kellene szállni ebből az egészből”.

Mindeközben mondvacsinált hercehurca folyt az MSZMP vezetésén belül, illetve a sajtó jóvoltából két kérdés körül. Az egyik az volt, hogy lehessenek-e a munkahelyeken pártszervezetek, a másik pedig az, hogy fennmaradhat-e a Munkásórség. Pozsgay a kerekasztal mellett látványosan elfogadta mindkét kérdésben az ellenzék nemleges álláspontját. Ezt követően pártja előbb tüntetően megcsóválta a fejét, majd ugyanolyan tüntetően mégiscsak beleegyezett mindenbe, a nemzeti közmegegyezésre hivatkozva. Aki csak egy kicsit is értett a dolgokhoz, jól tudhatta, hogy ez álengedmény, hiszen a Munkásórség anakronizmus volt a javából, a többpártrendszeres modell meg elképzelhetetlen lett volna olyan munkahelyekkel, ahol mindenféle párt vetélkedik egymással, a termelés meg eközben netán leáll. Az egész színjáték lényege nem is ez volt, hanem az, hogy meg kellett mutatni, milyen engedékeny, milyen bölcs politikus, mily bátor gondolkodó az

MSZMP köztársaságielnök-jelöltje. Márpedig ha 6 ilyen kockázatokat vállal, ilyen engedményeket tesz, akkor az ellenzék is engedhet valamiben. Legalább abban, hogy a parlamenti választás előtt lehessen köztársasági elnököt választani... Így folyt ez a játék akkor, kérem.

A nagy engedékenységi hullámban, az eredmények jótékonyak tűnő siettetésében derűs pillanatok is adódtak. Szeptember 13-án például a budapesti V. kerületi rendőrkapitányság visszaadta Demszkynek, Rajknak és Eörsi Jánosnak korábban elkobzott egyik stencilgépiükét. Azt, amin az illegális, szamizdat Beszélőt készítették. Az elkobzott szamizdatok azonban – ki tudja, hol, de – fogságban maradtak. Kiszabadult viszont a rozsdás gép, a sajtó nagy allelujázása közepette. Micsoda gesztus!

Szeptember 14-én a kormány képviselői és az ellenzék szakértői az ország gazdasági helyzetét vitatták meg. A tárgyaláson a technokrata Medgyessy és az SZDSZ-es Tardos vitte a prímet. Nagyjából egyetértettek. Ezt azért érdemes itt megemlíteni, mert két dolgra mutat rá jól. Egyfelől arra, hogy az ellenzéki pártok közül nem mindegyik rendelkezett megfelelő – vagy egyáltalában bármiféle – gazdasági szakértőkkel. E téren akkor messze az SZDSZ számított a legerősebbnek. Másfelől arra, hogy nyíltan megmutatkozott: az MSZMP-n belüli reformerek között nincsen összhang a tekintetben, melyik lóra is tegyenek a hatalom átengedésénél. Pozsgay jó ideje eléggé egyértelműen az MDF-re és szövetségeseire játszott. Németh és technokratacsapata viszont inkább az SZDSZ felé tapogatózott.

Az MSZMP amúgy is a teljes felbomlás szélére jutott, csak ez akkoriban nem volt még teljesen átlátható. Gyakorlatilag minden meghatározó személyisége különböző koncepció szerint, különböző irányba próbált meg lavírozni a várható rendszerváltás kapcsán. Grósz, Berecz és társaik nem tudtak váltani, ők már akkor politikai halottnak számítottak. Horn és Szűrös erős mozgásba kezdtek, mindketten önmagukban, saját arculatukat kialakítva igyekeztek pozíciójukat megerősíteni. Németh Miklós évek óta lassú sodródásban volt. Grósztól már függetlenítette magát, csak hogy szemmel láthatóan még nem döntötte el (talán nem is tudta), hogy hosszabb távon mihez kezdjen. Nyers Rezső pedig vállalkozott a hálátlan szerepre: levevényeli az állampárt összeomlását. A sajtóban mindöjükről felemás jelzések vol-

tak. Egy kivétellel, s ez Pozsgay Imre. Kiváló sajtót kapott akkor már sok hete. Ehhez talán az is hozzájárult, hogy államminiszterként hosszú hónapok óta felügyelete alá tartozott a sajtó.

Szeptember 15-én a nemzeti kerekasztal újabb ülést tartott. A korábbi napok magasfeszültsége hirtelen leesett. A tárgyalás gyorsan, simán haladt, a felek nem piszkálták egymást, s megállapodtak, hogy a következő – hétfői – napokon folyamatosan üléseznek a szakértők. Sokat sejtetően bejelentették, hogy a rákövetkező hétfőn, szeptember 18-án este hét órakor csúcspontú nemzeti kerekasztalülésre kerül sor. Addig csak egyszer esett meg ilyesmi, a legelső, a tárgyalásokat megnyitó napon.

Bármilyen izgalmasnak is ígérkezett azonban a hétfője a budapesti parlamentben, nekem szombatn hajnalban útnak kellett indulnom Kolozsvárra. Útitársam Ildikó volt, egy kiváló, liberálisan gondolkodó angolnyelv-tanár. Csomagot, élelmiszert, gyógyszereket szerettünk volna átvinni. Ildikóék családja igen közeli rokonságban áll a kolozsvári Tőkés családdal. Tőkéséssel ismeretségben lenni 1989 őszén még nem volt olyan sikk, mint egyes körökben manapság! Akkor Tőkés Lászlóról Magyarországon éppen senki sem vett tudomást, ki tudhatta, hogy nemsokára a romániai forradalom gyújtószikrája válik belőle?

Tőkéséssel kötött ismerettségem korábbra datálódott, először 1988 őszén jártam náluk Kolozsváron. A Németh Géza–Pánczél Tivadar-féle rákosszentmihályi református gyülekezettől vitünk hozzájuk – teljesen ismeretlenül – élelmiszert és gyógyszert; a rászorulóknak. Rögvest kaptam is egy igen megtisztelő, de csöppet sem veszélytelen megbízatást. Tőkés István nyugdíjas lelkes, a család feje megkért, hogy csempésszek ki az országból egy mintegy 24 oldalas kéziratot a budapesti Vigília című egyházi lap számára. Az idősebb Tőkés már abban a kéziratban is László fia zaklatott sorsát emlegette fel, és segítséget kért – hiába – a magyarországi hívőktől...

1989 tavaszán és nyarán azután többször is megfordultam a Tőkés családnál és segítségükkel Kolozsváron kívül más erdélyi településeken is (akkor már Annával). Szeptember 16-án hajnalban Pesten felszálltunk a vonatra Ildikóval. Nemcsak Tőkéséket ismertem, hanem a ránk leselkedő veszélyeket is. A Ceausescu-rezsim legelborultabb periódusában volt immár. Mégis neki kellett indulni, Tőkéséknek ugyan-

is Ildikó szállította rendszeresen az élelmiszert és a gyógyszert. Legfőképpen a gyógyszert, ugyanis a nyolc Tőkés gyermek közül kettő, Anna és Eszter orvos Kolozsvárott, ahol akkoriban gyógyszerhez, antibiotikumhoz, egyszerű használatos fecskendőhöz, gumikesztyűhöz lehetetlen volt hozzájutni.

A határ felé zötykölődve egyre nőtt bennünk a félsz. Nem tudhatuk, hogy korábbi kolozsvári útjaink során a Securitate nem tett-e listára bennünket. Ildikó helyzetét alkalomadtán ronghatta a Tőkés-rokonság, az enyémet meg az, hogy magyar újságíró vagyok. Különösen azután, hogy néhány héttel korábban megjelentettem a „Csak egy falat szabadságot” című írásomat. Az, ha nevek nélkül is, de Tőkéséről is szólt, és meglehetősen kellemetlen lehetett a Ceausescu-rezsimnek. Már ha átjutott a határon.

A baj ezúttal éppen itt keletkezett. A határon. A román vámosok ugyanis túl soknak találták a nálunk kévő élelmiszert és gyógyszert. Ráadásul Ildikó tudtom nélkül újságokat is hozott magával, ami vörös posztónak számított Ceausescu fogdmegei szemében. Az újságokat megtalálták, az ülés alá voltak elrejtve. Tetejükön éppen az én „Csak egy falat szabadság”-ommal. Még jó, hogy annak idején óvatosságból „akárki”-ként szignáltam az írást!

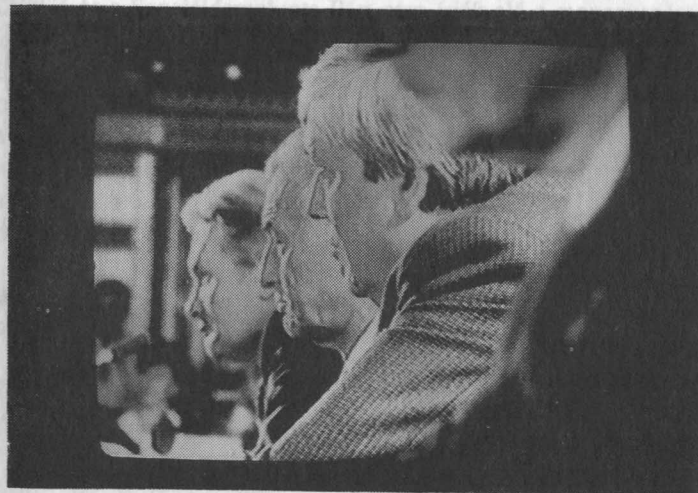
Leszállítottak bennünket a vonatról, és egy puskás katona őrizete mellett egész éjszakára bezártak egy koszos, büdös, hideg, alig 6 négyzetméteres szobába. A katona nem tudott magyarul, így néhány próbamondat után – alvás helyett – azon töprengtünk, hogy vajon miért szedtek le bennünket a vonatról. Több eshetőség volt. A legrosszabb, hogy valamelyikünk a Securitate listáján szerepel, s végül is így szűrték ki minket. A legenyhébb variáció szerint egyszerűen csak a túl sok holmi s főként az újságok miatt váltunk persona non gratává. Reggel megkönnyebbülhettünk. Berontott az állomás katonai parancsnoka, és smirgliszterű hangon közölte, hogy az első visszafelé induló vonattal kitoloncolnak bennünket. Ildikóval lehetett valami baj, útlevelébe beütötték a „Romania annullata”, azaz „Romániára érvénytelen” pecsétet. Ez azt jelentette, hogy valamiféle tiltólistára került, többé nem léphet be az országba.

Mielőtt megjött a visszafelé tartó reggeli vonat, kimehettünk a peronra. Elképesztő jeleneteknek voltunk szemtanúi. A katonaság és a

civil ruhás titkosrendőrök mindenféle módon hatalmaskodtak az utasokkal. Akár egy lidércnyomás! Amikor a kitoloncolásunk eszközéül szolgáló vonat végre átgördült a magyar határon, enyhe kifejezés, hogy megkönnyebbültünk. Pestig volt négy óránk, ezalatt jót aludtunk.

Budapesten – ha már egyszer nem sikerült a csomagokat átvinni – átkapcsoltam arra, ami itt volt a fontos: a kerekasztal-tárgyalások hétvégi egyeztetéseiről próbáltam információt szerezni. Sorozatos telefonok és a parlament környéki személyes találkozók során megtudtam, hogyan is állnak a dolgok.

Szeptember 16-án és 17-én, azaz szombaton és vasárnap csak úgy forrtak a parlamenti politika boszorkánykonyháján az indulatok. Nyílt titok volt, hogy Pozsgay Imre 18-án hétfőn valamiféle politikai jellegű megállapodás aláírását szeretné. Arra való hivatkozással, hogy az Országgyűlés küszöbön álló őszi ülészaka elfogadhassa a megállapodásban foglaltakat, a hét végén elképesztő iramban folyt az egyezkedés. Hétfő délelőtt újra ülésezett az Ellenzéki Kerekasztal. Az egykor egyésgesnek tűnő ellenzékben a végső hasadás akkor következett be.

20. Az MSZMP szentháromsága, Gál, Nyers, Pozsgay a nemzeti kerekasztal-tárgyalások csinnadrattáival övezett záróaktusán

A dilemma az volt, belemenjen-e az ellenzék abba, hogy népszavazással még a parlamenti választások előtt köztársasági elnököt választanak, vagy ne. Ez, az adott körülmények ismeretében, azt jelentette volna, hogy valamikor 1989 késő őszen Pozsgay Imre lett volna Magyarország köztársasági elnöke. Az EKA ülésén kitént, hogy az MDF – feladva az EKA kiinduló megállapodását – hajlik egy ilyen megoldásra. Az SZDSZ és a Fidesz viszont nem. Az EKA-ülés után az egyes pártok vezetői maguk között is összedugták a fejüket. Az SZDSZ és a Fidesz külön-külön ugyan, de ugyanarra az elhatározásra jutott, vagyis hogy nem írhatják alá a készülő megállapodást, de nem is akadályozzák meg vétőjükkal a szerződésköttést, mivel a többhetes tárgyalások pozitív eredményeit nem akarják veszélyeztetni.

1989. szeptember 18-án este a kamerák keresztüztüében a felek aláírták a nemzeti kerekasztal-tárgyalások első és egyben utolsó dokumentumát. A hangulat meglehetősen felemás volt. Néhány perccel korábban jelentette be ugyanis Kövér László, hogy az EKA négy résztvevője, a Fidesz, a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája, az

21. A slusszpoén: Kövér László (Fidesz) bejelenti, vannak, akik nem írják alá a paktumot

22. S aki találva érezte magát: Pozsgay Imre levegőt vesz a válaszhoz

SZDSZ és a Szociáldemokrata Párt nem írják alá a megegyezést, de nem is vétőzzák meg. Pozsgay Imre pontosan értette, miről van szó. Először elsápadt, azután elvörösödött, és amúgy igen méltóságteljesre formált szerepéhez méltatlanul igencsak ingerülten reagált. S tette mindezt az árulkodó tévékamerák előtt, élő, egyenes adásban! Nagy hiba volt. Ez a hangulat ugyanis azután némi árnyékot vetett az aláírás ünnepinek szánt ceremóniájára. Pedig hogy csattogtak a vakuk, mily bizakodva néztek egymásra az aláíró felek!

Az egyezés szignálása után, amikor feloszlott a népes újságíró- és politikussereg, az Országház kupolacsarnokában Antall József – aki addigra az MDF de facto vezetőjévé avanszált a tárgyalások során – Nyers Rezsővel fogott kezét. Mindkettőjüktől rövid reflexiót kértem. Nyers Rezsőt megkérdeztem, hogy ez a mostani aláírás valamiféle együttműködés eredménye-e az MSZMP és az MDF között. Ő ezt nem cáfolta, sőt további együttműködési lehetőségeket említett. Másnap, az MDF sajtótájékoztatóján, kifejezetten emiatt a nyúlfarknyi írás miatt, az MDF vezetői, kiváltképp pedig Antall József, hosszas magyarázatba fogtak, miszerint szó sincsen MDF-MSZMP-paktumról. A későbbi miniszterelnök személy szerint engem szapulva meglobogtatta

nemzetközi újságíró-igazolványát, azt bizonygatva, hogy tudja ő, milyen az igazi újságírómorál.

Egy másik sajtótájékoztatón az SZDSZ és a Fidesz együttesen indokolták, miért nem írták alá előző este a díszes papírost. Egyben bejelentették, hogy népszavazást kezdeményeznek négy kérdésben. Ebből a legfontosabb éppen hogy a köztársasági elnök idő előtti megválasztásának megakadályozására szolgált. Nem sokan hitték volna akkor, hogy időre összejön a népszavazás kiírásához szükséges százezer szavazat. Hát még azt, hogy a nép az év november 26-án a paktumot megtagadók mellé áll, s így nem lesz reformkommunista köztársasági elnöke az új Magyarországnak. De hát ez a későbbi eseményekhez tartozik, mindenről a maga helyén.

Antall kirohanásán (kis irományom kapcsán) el voltam képedve. Ez, valamint az MDF-nek a tárgyalások során alkalmazott manőverei, illetve Csurka ténykedése úgy hatottak rám, hogy kiszereztem az MDF-ből. Holott egy évvel korábban, 1988 szeptemberének elején magam is ott voltam Lezsák lakitelki házában udvarán, s lelkesen helyeseltam, hogy az MDF nyíltan is a színre lép. Igaz, akkor még nem volt más választék a politikai étlapon. Semmilyen politikai pártba nem léptem be, s korábban egyforma távolságból is szemléltem e pártok tevékenységét. Ez egy újságírónál kívánatos is. Csak hogy nem mindig, nem minden helyzetben betartható. Ez az eset – mármint a paktum megkötéséé – ilyen helyzet volt. Elvtelen hatalomra törekvést, visszataszító hatalmi alkut láttam benne.

Ami a nemzeti kerekasztal-tárgyalást illeti, egy-két vértelen további ülés után csendben véget ért. Gyámoltalanul belevágtak még ugyan a gazdasági kérdések kapcsán is valamiféle egyeztetésbe, de ez abba maradt. S ez természetes, hiszen a nemzeti kerekasztal-tárgyalások lényege – a hatalmi alku – immár megkötötett. Szeptember végén az Országgyűlés szépen, rendben elfogadta mindazt, ami a tárgyalóasztal mellett megszületett. Erről azonban én már nem tudósíthattam a Magyar Hírlap olvasóit. 1989. szeptember 26-án ugyanis azonnali hatályal kiléptem a laptól.

LÁZADÁS

Az előző fejezetben már említettem, hogy Csurka István, az MDF elnökségi tagja levelet intézett a Magyar Hírlaphoz. Erre az szolgáltatott okot, hogy szeptember elején a lap egy tervezetet juttatott el a különböző ellenzéki pártoknak, felajánlva – ha igényt tartanának rá, akkor –, késő ősztől kiadna egy vasárnapi különszámot hetilap jelleggel, kifejezetten a többpárti vélemények bemutatására. Ez mindenképpen kedvező lett volna az érintett pártoknak, hiszen akkoriban még alig-alig kaptak teret a sajtóban, s ha kaptak, abban sem volt mindig köszönet. Az ajánlat mögött semmiféle hátsó szándék nem bújt meg.

Csurka úr szeptember 11-i dátummal az MDF országos elnöksége nevében küldte el pártja reflexióit. Ebből most idéznék néhány részletet: „A kezdeményezés tartalmával szemben fenntartásaink vannak... 1. ... Ez csak a már amúgy is nagy zűrzavart fokozza, és még inkább elbizonytalanítja az ítéletalkotásban az embereket. Most határozott véleményekre, új arcokra és új szellemű lapokra van szükség.

2. A Magyar Hírlap most a kormány lapja, a főszerkesztője a kormány szóvivője. Ez megváltozik netán? A Németh-kormány lemondott volna arról, hogy saját lapja legyen? A tervezetnek azon közlése, miszerint a lapról hamarosan lekerül a »Minisztertanács lapja« megjelölés, ebben a vonatkozásban keveset mond. Egy lap nem a megjelenésével, hanem a szerkesztésével és a tartalmával szolgál vagy nem szolgál valamit. A Magyar Hírlap szerkesztésén már most – amikor a megjelölés még rajta van – sem látszik valami átütt kormánypártiság. Legálábbis Orbán Viktornak Pozsgay Imre államminisztert illető vélekedéseinek – *Ha demokrata, lemond a köztársaságielnök-jelöltségről* (Magyar Hírlap, 1989. szeptember 7-i szám) – kiemelten való közlése, túlhangsúlyozása erre mutat. Hogyan higgyük el, hogy ez a szerkesztőség meg fog felelni a vállalásainak, amikor most sem felel meg annak, ami rá van írva?